

PETER KREEFT

Suprasti
BIBLIJA

KATALIKŲ
PASAULIO
LEIDINIAI

Versta iš
Peter Kreeft, *You can understand the Bible*,
San Francisco: Ignatius Press, 2005.

Bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos integralios bibliotekų informacinės
sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

Iš anglų kalbos vertė
ASTA LESKAUSKAITĖ

Viršelyje – Bernardo van Orley nežinomo sekėjo paveikslas,
apie 1520 m., saugomas Metropoliteno muziejuje (JAV).

© 2005 by Ignatius Press, San Francisco. All rights reserved
© Vertimas į lietuvių k., Asta Leskauskaitė, 2022
© UAB „Katalikų pasaulio leidiniai“, 2022
www.katalikuleidiniai.lt

ISBN 978-9955-29-474-0

TURINYS

Autoriaus pastaba	8
Bendrasis įvadas	9
I dalis. SENASIS TESTAMENTAS	19
1 skyrius. Įvadas į Senąjį Testamentą	19
2 skyrius. Pradėk nuo pradžių: Pradžios knygos 1–2 skyriai	21
3 skyrius. Savanoriškas nuopuolis: Pradžios knygos 3-ias skyrius	26
4 skyrius. Dievo gelbėjimo operacija: Pradžios knygos tęsinys	32
5 skyrius. Dievo išlaisvinimo teologija: Išėjimo knyga	38
6 skyrius. Dievo Įstatymas, Izraelio klajonės ir Mozės atsisveikinimas: Kunigų, Skaičių ir Pakartoto Įstatymo knygos	45
7 skyrius. Nuo pergalės prie chaoso: Jozuės ir Teisėjų knygos	51
8 skyrius. Tautos laimė ir asmeninis šventumas: Samuelio knygos	57
9 skyrius. Nuo Izraelio aukso amžiaus iki nuosmukio ir žlugimo: Karalių knygos	64
10 skyrius. Kitokia istorijos perspektyva: Kronikų knygos	70
11 skyrius. Dievas grąžina savo tautą į Pažadėtąją žemę: Ezdros ir Nehemijo knygos	76
12 skyrius. Biblijos herojės: Ruta ir Estera – draugiškumo ir drąsos pavyzdžiai	80

13 skyrius.	Jobas sprendžia sudėtingiausią gyvenimo klausimą ir susitinka patį Dievą	85
14 skyrius.	Svarbiausia mūsų maldų knyga – Psalmynas	91
15 skyrius.	Praktinės išminties kelrodė: Patarlių knyga	96
16 skyrius.	Klausimas, į kurį atsako kitos Biblijos knygos: Koheleto knyga	101
17 skyrius.	Didžioji Dievo ir sielos meilės istorija: Giesmių giesmė	107
18 skyrius.	Didieji Dievo žinianešiai: pranašų knygos	113
19 skyrius.	Išganymo žinios skelbėjas, griausmingas pranašas: Izaijo knyga	119
20 skyrius.	Vienintelis pasirinkimas negandoje: Jeremijo ir Raudų knygos	124
21 skyrius.	Du antgamtiniai regėtojai: Ezekielio ir Danielio knygos	130
22 skyrius.	Kiti Dievo žinianešiai: mažieji pranašai	135
23 skyrius.	Istorija, išmintis ir apokaliptiniai regėjimai: deuterokanoninės ir apokrifinės knygos	160
II DALIS. NAUJASIS TESTAMENTAS		171
1 skyrius.	Geroji Jėzaus Kristaus Naujiena: įvadas į evangelijas	171
2 skyrius.	Karalystės skelbimas: Evangelija pagal Matą	175
3 skyrius.	Tik faktai: Evangelija pagal Morkų	182
4 skyrius.	Nuostabūs gydytojas: Evangelija pagal Luką	184
5 skyrius.	Aš Esu apsireiškimas: Evangelija pagal Joną	189
6 skyrius.	Šventosios Dvasios evangelija: Apaštalų darbai ...	195
7 skyrius.	Apaštalų darbų ir šiandienos Bažnyčia	214
8 skyrius.	Bažnyčios išminties lobynas: įvadas į laiškus	218
9 skyrius.	Pirmą kartą susisteminta krikščioniškoji teologija: Laiškas romiečiams	222

10 skyrius.	Kuo krikščionys yra kitokie: Pirmasis laiškas korintiečiams	228
11 skyrius.	Kitoks Kristus lygu jokio Kristaus: Antrasis laiškas korintiečiams	234
12 skyrius.	Raginimas grįžti prie svarbiausių dalykų: Laiškas galatams	236
13 skyrius.	Mes – mistinis Kristaus Kūnas: Laiškas efeziečiams	242
14 skyrius.	Mąstyti kaip Kristus: Laiškas filipiečiams	248
15 skyrius.	Kristus, dievystės pilnatvė: Laiškas kolosiečiams	254
16 skyrius.	Klaidinga Kristaus pirmojo ir antrojo atėjimo interpretacija: laiškai tesalonikiečiams	258
17 skyrius.	Šv. Pauliaus padėjėjai: laiškai Timotiejui ir Titui	262
18 skyrius.	Asmeniškasis ir švelnus kreipimasis į draugą: Laiškas Filemonui	267
19 skyrius.	Kristus, kaip Pranašas, Kunigas ir Karalius: Laiškas žydams	269
20 skyrius.	Žodžio vykdytojai: Jokūbo laiškas	274
21 skyrius.	Tvirtai stovėti Kristuje: Petro laiškai	276
22 skyrius.	Dvasios tėvas rašo savo vaikams: Jono laiškai	283
23 skyrius.	Perspėjimas dėl klaidingo mokymo: Judo laiškas	286
24 skyrius.	Sudėtingiausia Biblijos knyga: Apreiškimas Jonui	287

AUTORIAUS PASTABA

Nesu bibliistas, lygiai kaip ši knyga nepretenduoja į autoritetinę ir išsamų supažindinimą su Šventuoju Raštu. Šios apžvalgos tikslas – paakinti skaitytoją domėtis Dievo žodžiu, jį skaityti ir į jį gilintis. Skiriu šią knygą savamoksliams. Joje kalbama ne apie tai, kas svarbu tik mokslininkams, pavyzdžiui, ginčytinos datos ar autorystė, bet apie tai, kas rūpi kiekvienam (išskyrus paikuolius), – apie gyvenimą keičiančią išmintį. Pirmasis dalykas sietinas su žmogaus protu, antrasis kyla iš Dievo.

[Autoriaus citatos parinktos iš Biblijos *Revised Standard Version (RSV)*. Lietuviškame vertime citatos imamos iš A. Rubšio ir Č. Kavaliausko vertimų, LVK (katalikų) 1998 m. leidimų.]

BENDRASIS ĮVADAS

Apie Bibliją prirašyta tūkstančiai knygų. Kam reikalinga dar viena?

Toje Knygoje sakoma: „Knygos dauginamos be galo, daug mokslo nuvargina kūną“ (Koh 12, 12). (Šį Biblijos posakį ypač mėgsta tinginiai studentai). Kuo ši knyga kitokia?

Pirma, ji skirta pradedantiesiems. Jos reikalingumą didina mažėjantis Vakarų civilizacijos biblinis raštingumas – tai, beje, pasakytina apie raštingumą apskritai.

Antra, knyga ypač, bet ne išimtinai, skirta katalikams. Kad ir kaip būtų ironiška, biblinis raštingumas po Vatikano II Susirinkimo sumenko ir tarp katalikų, nors Susirinkimas nepaliaujamai kvietė atnaujinti Biblijos skaitymą. Prieš penkiasdešimt metų tokia knyga būtų buvusi nereikalinga.

Trečia, knyga trumpa ir paprasta. Bet kurį skyrių galima skaityti prie puodelio kavos su spurga. Ji neperkrauta naujausių mokslisų Biblijos tyrinėjimų teorijų. Esu dėstytojas ir mėgėjas (čia *mėgėjas* reiškia mylėtojas), o ne profesionalus Biblijos tyrinėtojas.

Norėjau, kad knyga būtų praktiška. Tai ne sutrumpintas Biblijos variantas. Labiau ją tiktų pavadinti darbo žinynu, o ne vadovėliu. (Tai pasakytina ir apie pačią Bibliją – jos Autorius skaitymą ir mąstymą laiko svarbesniais už veikimą (plg. Mt 7, 24–29).)

* * *

Biblijos skaitymas turėtų būti tam tikra malda. Biblija skaitytina Dievo akivaizdoje taip, tarsi bandytume įžvelgti Jo mintis. Tai – ne šiaip knyga, bet tau skirtas Dievo meilės laiškas. Tai – Dievo

apreiškimas, Jo mintys, įsiskverbianti į tavo mintis ir skaitymą, taigi skaitymas yra tavo atliepas į Jo mintis ir valią. Skaitydamas Bibliją savo mąstymą ir valią derini su Dievo mąstymu ir valia. Tai maldavimo „teesie Tavo valia“ įgyvendinimas, svarbiausias ir pagrindinis dalykas, kurio padedami galime pasiekti savo žemiškąjį tikslą – šventumą ir laimę. Kiekvieną skaitytoją raginčiau pagalvoti, ar yra svarus argumentas (išsakytinas Dievui – ne man ir net ne sau), kodėl negalėtume per dieną skirti penkiolika minučių paskaityti Biblijai – svarbiausiai priemonei gyvenimui įprasminti.

Tiek meldimasis, tiek Biblijos skaitymas yra būdai klausytis Dievo. Jie turėtų papildyti vienas kitą: mūsų malda turėtų būti biblinė, o Biblijos skaitymas – maldingas.

Kaip gauname malonę? Taip pat, kaip sušlampame lyjant. Mes neatsakingi už lietu nei už Dievo malonę. Tačiau tam, kad gautum malonę, turi išeiti iš savęs ir eiti link Dievo – lygiai taip pat turime išeiti laukan, kad atsidurtume lietuje. Jei stovėsite gatvėje, jus partrenks automobilis. Jei atsidursite Biblijos teritorijoje, jūs patirsite Dievo bučinį. Biblija – tai plačiai iškerojusi Jo amalo¹ šaka virš mūsų galvų.

Biblija nėra sakramentas, tačiau ji turi galią. Jos galia kildintina iš dviejų valių – Dievo ir mūsų. Tai Dvasios kalavijas (žr. Ef 6, 17), persmelkiantis kiekvieną mūsų ląstelę (žr. Žyd 4, 12), tačiau nuo mūsų priklauso, ar atversime savo protą, širdį ir valią veriantiems jo ašmenims. Jei tai atsitinka, žemėje kuriama Dievo Karalystė. Pirmiausia ji prasideda mažyčiame, bet nepaprastai svarbiame žemės plotelyje, kurį vadiname protu ir valia. Vėliau ji perkeičia jūsų gyvenimą, už kurį jūsų protas ir valia yra atsakingi. Galiausiai, keisdama jūsų gyvenimą, ji keičia pasaulį.

Argi ne keista ši Knyga?

¹ Tradicija per Kalėdas bučiuotis po amalu, kitaip dar vadinamu laumės šluota, yra ypač paplitusi tarp anglų ir amerikiečių. (Čia ir toliau, jei nenurodyta kitaip, vertėjos pastabos.)

Žodis „Biblija“ reiškia „knyga“ (vienaskaita). Tačiau iš tikrųjų Bibliją sudaro 72 skirtingos knygos (pagal protestantų kanoną – 66), kurias įvairiu laiku parašė skirtingi autoriai panaudodami skirtingus literatūrinius stilius ir formas, tarp kurių – istoriniai faktai, poezija, pranašystės, drama, filosofija, laiškai, regėjimai, praktiniai patarimai, giesmės, įstatymai ir t. t. Tai daugiau nei Knyga, nes tai – ištisas pasaulis.

Visgi kai kas šiuos skirtingumus vienija. Giliausia Biblijos esmė yra istorija. Nuo kitų religijų knygų Biblija skiriasi tuo, kad pagrindinė jos linija – pasakojimas. Joje pasakojami įvykiai iš tikrųjų yra nutikę tikriems žmonėms neišgalvotoje istorijoje. G. K. Chestertonas teigia: „Du dalykai niekada nenusibosta – pasakojimai ir žmonės.“ Šioje istorijoje dalyvauja trys svarbiausi visų laikų Asmenys: Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia. Biblija – tai pasakojimai apie Dievą. Tačiau tai taip pat ir pasakojimai apie mus, mūsų santykį su Dievu ir vieno su kitu. (Žodis „religija“, kilęs iš lotynų k. žodžio *religare*, iš esmės reiškia „saistantis ryšys“.) Čia susipina ir susikryžiuoja horizontalus (žmogaus su žmogumi) ir vertikalus (žmogaus ir Dievo) ryšiai.

Pasakojimai būna įvairūs: karo, meilės istorijos, detektyvai ir kt. Koks pasakojimas pateikiamas Biblijoje? Jis kalba apie tai, kokioje istorijoje atsidūrėme mes, – taip atskleidžiama mūsų gyvenimo prasmė.

Tai meilės istorija, juk Biblija yra istorinis pasakojimas, o istorija yra „Jo pasakojimas“ – To, kuris yra Meilė. Meilė – tai Dievo planas ir visos Jo veiklos tikslas.

Istorija plėtojama per tris veiksmus, kuriuos teologai vadina sukūrimu, nupuolimu ir atpirkimu. Kiekvienas pasakojimas priskirtinas vienai kuriai daliai, kurios sudaro esminę visos žmonijos istorijos struktūrą. Šiuos tris tarpsnius galėtume pavadinti: sutvarkymas, sujaukimas ir pataisymas. Pirmiausia visa *sustruktūruojama*, vėliau problema, konfliktas ar išbandymas *sujaukia*

padėti, galiausiai daugiau ar mažiau sėkmingai įveikus išbandymą situacija *atkuriama*. Rojus, prarastasis ir atgautasis rojus – tai trys kosminės žmogiškosios dramos veiksmai. Šiuo metu dalyvaujame trečiame veiksme, prasidėjusiame trečiuoju Pradžios knygos skyriumi, kai Dievas pradėjo nupuolusios žmonijos atpirkimo, arba susigrąžinimo, darbą.

Trečias veiksmas savo ruožtu susideda iš trijų scenų. Iš pradžių Dievas apsireiškia kaip Tėvas Senajame Testamente, vėliau – kaip Sūnus Jėzus evangelijose, galiausiai Jis atsiunčia Šventąją Dvasią, kad visą likusį laiką Ji būtų Jo Bažnyčios siela.

* * *

Senojo ir Naujojo Testamentų knygos suskirstytos į tris dideles grupes: istorinės, išminties ir pranašų knygos. Taigi Biblija apima praeitį, dabartį ir ateitį. Tačiau istorinės knygos nekalba vien apie praeities įvykius – jos perteikia mums nesumeluotas tiesas, kurios galioja ir šiandien. Biblijos išminties knygose pateikiamos nesenstančios tiesos, kurios svarbios ne tik šiandien, bet visais laikais. Galiausiai bibliniai pranašai ne tik nusako ateitį, bet „iš-pranašauja“ Dievo tiesą visiems laikams. Visa Biblija yra ištisinė Dievo pranašystė, pirma laiko supažindinanti mus su žinotinomis tiesomis, kad keliaudami žemiškojo gyvenimo keliu pasiektume laimingą amžinybę.

* * *

Bibliją galima skaityti dviem skirtingais būdais: galime ją suprasti kaip Dievo žodį žmogui arba kaip žmogaus žodį apie Dievą; kaip dieviškąjį apreiškimą arba žmogaus spekuliacijas; kaip tam tikrą Dievo „nusileidimą“ iki mūsų arba kaip aklą mūsų kabarojimąsi apčiuopomis Jo link. Biblija tvirtina esanti tai, ką paminėjome pirmiausia: ji esanti dieviškasis apreiškimas, Dievo žodis. Tačiau Dievo žodis perteikiamas žmonių žodžiais. Dievas yra geras

mokytojas, todėl suteikia mums ne tik visa, ko reikia, bet ir tiek, kiek esame pajėgūs priimti. Mums išgyvenant savo istoriją, Jis vis labiau save atskleidžia. Istorijos nebūna statiškos. Jų pradžia esti paprasta, sakytume, pernelyg paprasta ir nesudėtinga – galime ją pavadinti kūdikio čiauškėjimu. Tačiau kūdikio čiauškėjimas yra nuoširdus, netgi tobulas. Galime tarti Senąjį Testamentą esant primityvesnę nei Naujasis, tačiau ne mažiau tikrą. Pavyzdžiui, gėris ir blogis pirmiausia pasireiškia kaip teisingumas ir neteisingumas, tiesa ir netiesa; vėliau palaipsniui atskleidžiamas artimo meilės pirmumas – nesuvokusi, kas yra teisingumas, artimo meilė ir lieka tik sentimentas.

* * *

Biblijos tikslas – suteikti mums keturis reikalingus mūsų trokštamus dalykus, keturias Dievo mums skirtas dovanas: tiesą, galią, gyvenimą ir džiaugsmą.

Svarbiausias Biblijos tikslas – apdovanoti mus tiesa. Tiesa apie Dievą, kurios nesame pajėgūs rasti patys, kaip ir tiesos apie pačius save.

Kokia toji tiesa? Ne abstraktus teisingumas, bet šis tas daugiau. Tokia tiesa, kuri, kaip įprasta sakyti, yra tikra ir patikrinta (žr. Ps 12, 7), kuri bus įgyvendinta ir įvykdyta (plg. Ez 12, 25), kuri išsipildys, kaip išsipildo pažadai (žr. Mt 5, 17–18). Tokią tiesą – ne idėją – mes randame asmenyje, kuris yra absoliučiai ištikimas savo žodžiui. Tas Asmuo yra Dievas, o hebrajų kalba toji tiesa vadinama *emet*. Jei leisite šiai Knygai jums prabilti, suprasite, kad ji, tarsi veidrodis, parodo jums tikrąjį Dievą ir jus pačius.

Antra, Biblija yra apdovanota *galia*. Kalbėdama apie save ji naudoja ugnies ir kūjo įvaizdžius (žr. Jer 23, 29) ir vadina save Dvasios kalaviju (žr. Ef 6, 17).

Tačiau kokia yra toji galia? Ne fizinė, bet dvasinė, kuri daug didesnė, nes tai dvasią, ne vien materiją keičianti galia, veikianti

laisvose širdyse ir protuose. Tai gėrio, meilės, net, drįstume teigti, fizinio silpnumo, kančios ir aukos dvasia.

Trečia, Biblija tvirtina vedanti mus į Dievo dovanojamą gyvenimą. Jėzus Dievo žodį vadina sėkla (žr. Lk 8) – ji tokia gyvybinga, kad gali išaugti į medį. Laiške žydams sakoma, kad „Dievo Žodis yra gyvas, veiksmingas, aštresnis už bet kokį dviašmenį kalaviją. Jis prasiskverbia iki sielos ir dvasios atšakos <...> ir teisia širdies sumanymus bei mintis“ (Žyd 4, 12). Rankų darbo kalavijai atneša vien mirtį, o šis kalavijas teikia gyvenimą. Materialūs kalavijai kapoja vien kūnus, o šis kalavijas perveria sielas ir jas gydo. Kalavijų besikaunančiojo rankose šis negyvas daiktas gali atgyti – ką jau sakyti apie „Dvasios kalaviją“. Ezekielio knygos 37-ame skyriuje aprašyta istorija apie atgijusius kaulus, kurie buvo sudžiūvę, skaitant Bibliją taip gali nutikti ir tau – tereikia tavo sutikimo, – taip pat reikia maldingai ją skaityti Dievo akivaizdoje ir skaitant su Juo kalbėtis. Tai ne pokštas ar žmogiškosios vaizduotės gudrybė – Jis tikrai dalyvauja tame procese! „Jis ne mirusiųjų, bet gyvųjų Dievas!“ (Mt 22, 32).

Biblijos pažinimas suteikia mūsų gyvenimui pilnatvę. Per Dievo žodį bręstame dvasia ir siekiame amžinojo, antgamtinio gyvenimo. Skaitydami Bibliją būkite atsargūs – ji veikia! Tau ją beskaitant ji skaito tave. Iš vidaus tave skaito jos Autorius. Tai galima palyginti su žiūrėjimu į veidrodį, kuriame pamatome kitą į mus žvelgiantį veidą. Arba kitas palyginimas: manome sėdintys ant uolos, staiga ji sujuda, ir suprantame, jog tai didelis grėsmingas žvėris. „Atsargiai! Jis gyvas!“ Biblija turėtų būti leidžiama su panašiais perspėjimais.

Ketvirta, Biblija tvirtina teikianti *džiaugsmą*. Psalmėse gausu džiaugsmą Dievo žodžiu perteikiančių eilučių (žr. Ps 1, 2; 19, 9; 119, 91. 103 ir kt.). Jeremijas sako Dievui: „Tavasis žodis atnešė man džiaugsmą“ (Jer 15, 16).

Tačiau koks gi tas džiaugsmas? Ar tai nežemiškas, nieko bendro su šio pasaulio dalykais neturintis džiaugsmas, džiaugsmas be priežasties, kylantis iš Dievo meilės, kuri yra didesnė nei visata? Ši knyga – Dievo meilės laiškas, ant kurio užrašytas tavo vardas. Dievas nesiunčia šlamšto ar nereikalingos informacijos. Jis sako: „Pašaukiau tave vardu – tu esi mano“ (Iz 43, 1). Žodžiai „aš tave myliu“ yra stebuklingi – jie perkeičia mus, verčia stebėtis bijant patikėti, jie suteikia mums didžiausią džiaugsmą, kokį galime patirti žemėje. Argi taip neturėtų būti girdint Kūrėjo tau sakomus žodžius?!

* * *

Biblija vadina save Dievo žodžiu. Tačiau ji nurodo Tą, kuris yra daugiau nei ji pati, – Dievo Žodį, Jėzų Kristų. Kiekvienas žodis šioje knygoje yra dalis Jo portreto. Žmogaus tariami žodžiai negyvi, tačiau Žodis, kurį amžiams ištaria Dievas, yra ne tik gyvas – Jis dieviškas. Jis vadina save Dievo Sūnumi. Visos Biblijos ir mūsų gyvenimo prasmė – susitikimas su Juo (plg. Jn 5, 40).

* * *

Štai dešimt patarimų, kaip skaityti Bibliją, kad ji būtų mums naudinga:

1. Pradėdamas skaityti turėk omenyje, jog Biblija yra įdomiausia kada nors parašyta knyga, prieš kurią nublanksta visos kitos.
2. Skaityk pakartotinai. Šioje gilioje kasykloje glūdi niekada neišsemiami lobiai. Jos aukso neišsėmė didžiausi šventieji, išminčiai, teologai ir filosofai – neišsemsi nei tu.
3. Pirmiausia greitai perskaityk knygą, kad įgytum bendrą supratimą. Paskui grįžk prie pradžios ir perskaityk lėčiau ir atidžiau. Neskubėk. Nekreipk dėmesio į laiką. Gardžiuokis. Svarstytk. Medituok. Mąstytk. Klausk. Iš lėto pasinerk į dvasios jūrą ir plauk joje. Skrosk jos bangas savo siela.

4. Pasistenk skaityti be išankstinio nusistatymo. Leisk, kad Autorius tau kalbėtų. Neprimesk savo minčių. Išklausk prieš atsakydamas.
5. Išklausęs atsakyk. Kalbėkis su Autoriumi, tarsi Jis stovėtų priešais tave – juk taip ir yra! Užduok jam klausimus ir vėl skaityk, kad sužinotum atsakymą. Dievas yra geras mokytojas, Jis nori, kad Jo mokiniai klausytų.
6. Nepainiok *supratimo* su *vertinimu*. Kitaip tariant, nepainiok *interpretavimo* su *kritika*. Pirma stenkis suprasti, paskui vertink. Tai atrodo paprasta, tačiau sunkiau pasiekama, nei manote. Pavyzdžiui, daugelis skaitytojų Biblijoje aprašomus stebuklus *laiko* prasimanymais, nes *netiki* stebuklais. Tai rodo nesuvokimą. Pirmiausia reikia klausti ne apie stebuklų tikrumą, bet ką autorius norėjo tuo pasakyti. Ar jo pasakojama istorija buvo palyginimas, pasakėčia ar pramanas? Gal istorija, kuri, jo tvirtinimu, tikrai įvyko? Ar sutinkate su juo – tai jau antrinis klausimas. Pirmiausia – svarbiausieji dalykai. Nesakykite: „*Netikiu*, kad Jėzus prisikėlė iš numirusiųjų, todėl Prisikėlimą *laikau* prasimanymu.“ Evangelijos autoriai neturėjo tikslo rašyti prasimanymų, jie pateikė faktus. Jei Jėzus neprisikėlė, ši istorija – ne prasimanymas, bet melas. O jei Jis iš tiesų prisikėlė, tai ne išgalvojimas, bet faktas.
7. Atsimink keturis klausimus, kuriuos dera užduoti šia tvarka: pirmiausia, apie ką kalbama konkrečioje ištraukoje, kokie *faktai* pateikiami? Antra, ką tai reiškia? Ką tuo norėjo pasakyti autorius? Tai *interpretavimas*. Trečia, ar tai tiesa? Tai *tikėjimo* klausimas. Ketvirta, kas iš to? Kaip tai paveikė mane, dabartinį mano gyvenimą? Tai *pritaikymo* klausimas.
8. Žvelk į visa apimančią paveikslą, į tai, kas svarbiausia. Užsižiūrėjęs į medžius, neišleisk iš akių viso miško. Neleisk, kad keli dalykai ar epizodai išmuštų tave iš vėžių. Kiekvieną

- epizodą stenkis suprasti kontekste, kuriame jis pateikiamas, įskaitant visos Biblijos kontekstą.
9. Perskaitęs skyrelį, grįžk prie jo pradžios ir paanalizuok jį. Peržvelk apibendrinančiu žvilgsniu. Apibūdink jį. Pasistenk aiškiai suprasti. *Nepasitenkink nerūpestingu, miglotu suvokimu*. Atsek mintį ir jos struktūrą.
 10. Būk sąžiningas tiek skaitydamas kitas, tiek šią Knygą, – ji gali tau daug suteikti. Biblija dera tikėti ne todėl, kad ji gali padėti, paguosti, kad gražiai parašyta, įdomi, naudinga ar net gera. Ja dera tikėti dėl vienintelės svarbios priežasties: ji kalba tiesą. Jei būtų kitaip, ja neturėtų tikėti nė vienas doras žmogus – net dėl visų kitų čia išvardytų priežasčių. Biblija kalba tiesą, tad, net jei ir neturėtų čia išvardytų ypatybių, kiekvienas doras žmogus turėtų ją tikėti. Ieškokite tiesos ir ją rasite. Tai Biblijos pažadas (žr. Mt 7, 7).